

Kränkande behandling i förskola och skola

- en sammanfattning och analys vt-20

Innehållsförteckning

1	Beskrivning av ärendet.....	3
2	Huvudsakliga slutsatser.....	3
3	När ska en anmälan göras?	4
4	Resultat	5
4.1	Förskolan.....	5
4.2	Antal anmälningar ökar	5
4.3	Anmälningar per månad.....	6
4.4	Resultat per skola	7
4.5	Resultat på individnivå	8
4.5.1	Typ av kränkning.....	8
4.5.2	Anmälan efter kön.....	9
4.5.3	Anmälan efter årskurs i grundskolan	10
4.5.4	Vart och när kränkningen inträffar	11
5	Barn- och utbildningsförvaltningens kommentar	12
	Bilaga 1. Begrepp och definitioner.....	13
	Bilaga 2. Blankett för anmälan.....	14

1 Beskrivning av ärendet

I 6 kap. 10 § skollagen (2010:800) föreskrivs att lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev blivit utsatt för kränkande behandling är skyldig att anmäla det till rektor. Rektorn ska i sin tur anmäla vidare till huvudmannen. Anmälningssplikten inträffar så fort personalen får kännedom om att ett barn eller en elev upplevt sig vara kränkt, vid signaler om kränkande behandling genom personalens observationer eller genom information från vårdnadshavare och andra.

Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet. Det kan till exempel vara nedsättande ord, ryktesspridning, förlöjliganden, utfrysning, hot eller slag och sparkar. Även elaka mejl eller kommentarer på internet eller via sms kan vara kränkande behandling.¹

Barn- och utbildningsförvaltningen har i uppdrag att två gånger per år sammanfatta och analysera anmälda kränkningar till huvudmannen från verksamheterna.² Den här rapporten är den tredje i ordningen och avser perioden 1 januari till 30 juni 2020.

2 Huvudsakliga slutsatser

Under vt 2020 har huvudmannen fått in 1098 kränkningsanmälningar från verksamheterna vilket innebär en ökning med 10 procent från antalet under höstterminen 2019 och en ökning med 161 procent från vårterminen 2019. Alla grundskolor har rapporterat anmälningar dock är skillnaden stor, 4 anmälningar kommer från skolan som anmält minst respektive 292 från skolan som anmält mest. De flesta anmälningarna rör de lägre årskurserna. Förskolan har fått in totalt 12 anmälningar och underlaget är för tunt för att kunna göra en djupare analys runt dessa 12. För grundskolan är fysisk kränkning vanligast för pojkar medan fysisk och verbala kränkningar har lika stor andel för flickor. Få nätkränkningar har rapporterats.

Drygt hälften av anmälningarna är gjorda via den digitala e-tjänst som infördes i februari. Från dessa anmälningar går det att se att kränkningarna oftast sker på skolgården under skoltid. Vid närmare 28 procent av digitala anmälningarna anges att kränkningen skett vid ett tidigare tillfälle eller vid upprepade tillfällen. Bland de digitala ansökningarna ser vi att det är 98,5 procent som handlar om kränkningar mellan elever. I cirka 1,5 procent av fallen handlar det om att det är en lärare som kränker en elev.

¹ Skollag (2010:800) samt skolverket.se, hämtad 30 december 2019

² Sammanträde 2019-03-27 § 33, Dnr 2019/BUN 0003 009 och sammanträde 2019-09-25 § 90, Dnr 2019/BUN 0314

3 När ska en anmälan göras?

Anmälningsplikten inträffar så fort personalen får kännedom om att ett barn eller en elev upplevt sig vara kränkt. Ansvaret gäller även vid signaler om kränkningar genom personalens observationer eller via information från vårdnadshavare och andra. Det krävs alltså inte att barnet eller eleven uttalat att hen har upplevt sig kränkt för att personal ska agera. Verksamheten ska inte heller göra någon värdering av hur allvarlig en händelse är innan de gör anmälan till huvudman. Anmälan ska göras skyndsamt.

Anmälan görs oavsett vem som utsatt barnet eller eleven för kränkning. Det kan gälla kränkningar mellan barn/elever eller mellan vuxen och elev. Ansvaret omfattar även det som händer på fritiden om det har samband med verksamheten.

Anmälningsplikten tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen.³

Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.⁴

Huvudmannen har delegerat till rektor att genomföra en utredning, samt i förekommande fall vidta åtgärder, vid signaler om kränkande behandling i samband med verksamheten. Vidtagna åtgärder ska därefter följas upp och utvärderas.⁵

Anmälningsförfarandet har digitaliserats

Den 3 februari 2020 lanserade förvaltningen en digital e-tjänst för anmälan av kränkande behandling. Tjänsten har implementeras inom grundskolan och kommer på sikt implementeras inom förskolan. E-tjänsten ersätter den tidigare pappersblanketten.

Anmälan till huvudman sker per automatik så fort rektor läst och signerat anmälan. Det underlättar en skyndsamt hantering av ärendet i enlighet med lagen. Varje enhet kan ta ut enhetsspecifik statistik över anmälda kränkningar. Det digitala systemet genererar ökade möjligheter till kvalitetssäkring av anmälningar och förbättrar möjligheten till analys. Då e-tjänsten infördes en bit in på terminen har det inkommit både manuella och digitala anmälningar. 473 anmälningar inkom manuellt och 602 inkom digitalt.

Då det denna termin finns både digitala och manuella anmälningar försvåras den sammanvägda analysen.

³ 6 kap. 10 § andra stycket skollagen (2010:800)

⁴ 6 kap. 10 § skollagen (2010:800)

⁵ Tyresö kommun (2019). *Barn- och utbildningsnämndens delegationsordning*. Dnr 2018/BUN 0113

4 Resultat

Statistiken över anmälda kränkningar omfattar alla händelser som verksamheterna anmält till huvudmannen. En anmälan är inte liktydig med en händelse. En händelse med flera kränkta elever kan antingen rapporteras som en anmälan eller en anmälan per kränkt elev. Statistiken avser elever i skolan. En bilaga med en begrepp- och definitionslista finns i slutet av rapporten.

4.1 Förskolan

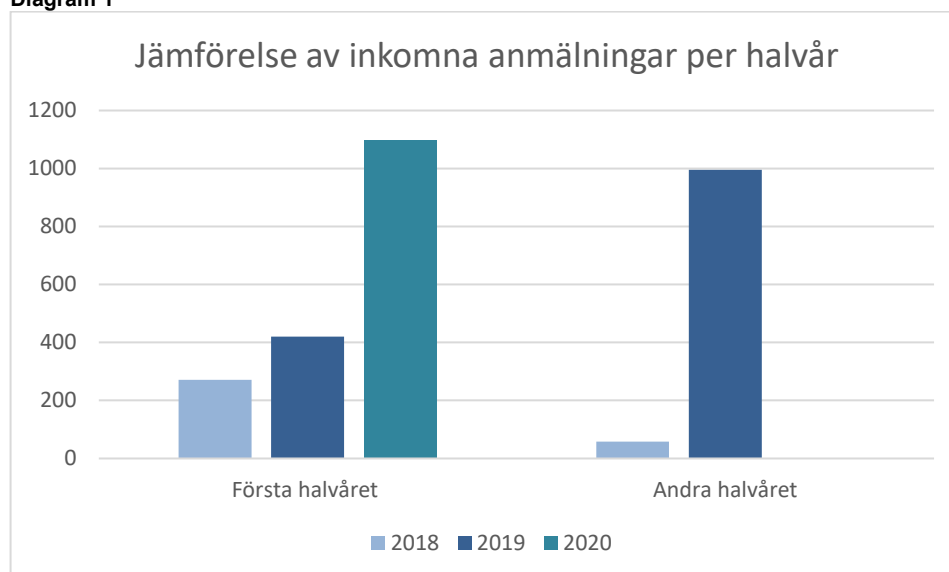
Det finns begränsad forskning kring kränkande behandling i förskolan. När det gäller kränkningar mellan barn på förskolan kan det vara en svår bedömning. Små barn hamnar i konflikter och för att tala om att ett förskolebarn kränker någon krävs att barnet är medvetet om konsekvenserna av sitt handlande. Det behöver föras en kontinuerlig diskussion för att medvetandegöra vad en kränkning är i förskolan och i vilka situationer barnet kan känna sig kränkt. I läroplanen lyfts fram att barngruppen och samspelet mellan barnen är en viktig och aktiv del i barnens utveckling och lärande i förskolan. Undervisningen ska baseras på såväl att barnen lär tillsammans och av varandra som samspelet mellan vuxna och barn. Alla som ingår i arbetslaget ska därför vara uppmärksamma på alla barns möjligheter till samspel mellan enskilda barn, i barngruppen och med de vuxna.

När det gäller att barn kränks av personal finns det undersökningar som visar på att det troligtvis finns ett mörkertal när det gäller anmälningar. I Tyresö kommun har det under vårterminen 2020 gjorts 12 anmälningar varav 3 gäller när kränkningsanmälan handlar om att en pedagog kränkt ett barn. Vidare analys av de 12 anmälningarna gällande förskola kommer inte att göras då underlaget inte är tillräckligt brett.

4.2 Antal anmälningar ökar

Under vt 2020 har huvudmannen fått in 1098 kränkningsanmälningar från verksamheterna vilket innebär en ökning med 10 procent från antalet under höstterminen 2019 och en ökning med 161 procent från vårterminen 2019. Ökningen beror troligtvis på att förvaltningen genomför ett systematiskt kvalitetsarbete inom likabehandlingsområdet. Medvetenheten har ökat bland personalen om att kränkningar sker och vad skollagen ställer för krav på huvudmannen och dess verksamheter.

Diagram 1

Diagrammet visar jämförelse av inkomna ansökningar per halvår, Motsvarande tabell nedan.

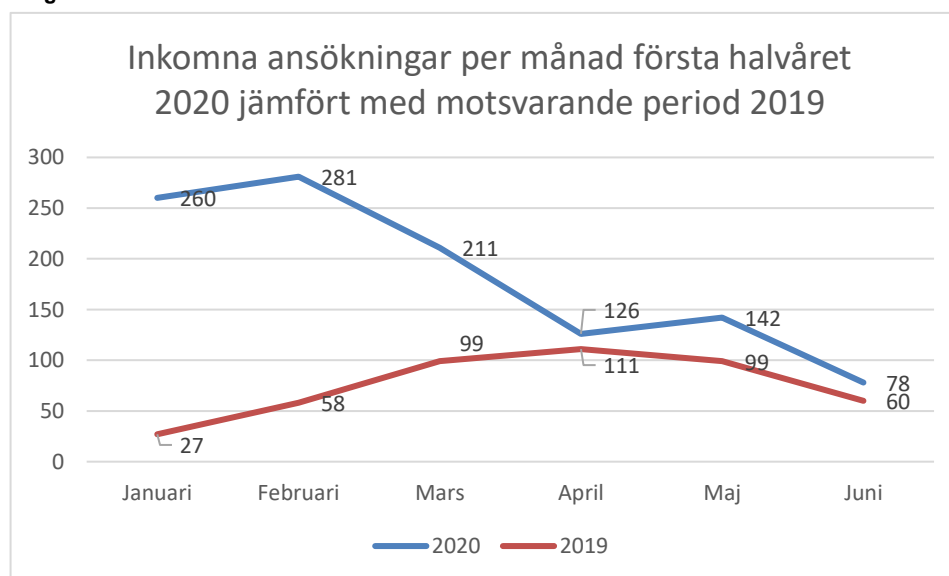
Tabell tillhörande diagram 1.

	2018	2019	2020
Första halvåret	271	420	1098
Andra halvåret	58	995	

4.3 Anmälningar per månad

I genomsnitt har verksamheterna anmält 183 kränkningar per månad under första halvåret 2020. Flest anmälningar, 281 stycken, avser kränkning under februari månad.

Diagram 2

Diagrammet visar jämförelse av inkomna antalet ansökningar per månad första halvåret 2020 och första halvåret 2019. Motsvarande siffror finns i tillhörande tabell.

Tabell tillhörande diagram 2

	Första halvåret 2020	Första halvåret 2019
Januari	260	27
Februari	281	58
Mars	211	99
April	126	111
Maj	142	99
Juni	78	60

Trots stor skillnad i totalt antal anmälningar vårterminen 2020 med motsvarande period 2019 har en jämförelse gjorts för att se trenden per månad. Under vårterminen 2019 syntes generellt en ökning per månad. Vårterminen 2020 är så inte fallet utan vi ser istället en minskning. Detta kan bero på att verksamheten från mars drabbades av covid-19 vilket orsakade mycket frånvaro av både barn, elever och föräldrar, vilket i sin tur ledde till färre anmälningar.

4.4 Resultat per skola

Första halvåret 2020 ser vi likt andra halvåret 2019 att alla grundskolor har rapporterat kränkingsanmälan till huvudmannen. Det är en positiv utveckling jämfört med första halvåret 2019 då vissa skolor saknades i statistiken. Spridningen i antal inkomna anmälningar mellan skolor varierar från 4 till 292.

Tabell 1. Antal anmälningar per verksamhet

Verksamhet grundskolan (i stigande ordning)	Antal anmälningar per skola
Sofieberg förskola, Stimmet skola, Tyresö skola,	1 – 20
Hanvikens skola, Bergfotens skola, Kumla skola	21 – 60
Nyboda skola, Fårdala skola, Fornudden	61 – 120
Njupkärr, Strandskolan, Kumla, Krusboda	120-300
Totalt antal anmälningar	1086

I de yngre åldrarna på grundskolan anmäls det fler kränkningar, därför spelar det roll vilka årskurser som finns på skolan. Anledningen till högre anmälan i lägre åldrar kan dels bero på en högre personaltäthet, dels att verksamheten sträcker sig över en längre tid då den även omfattar fritidshem.

4.5 Resultat på individnivå

Av de 1098 anmälningar som inkom under första halvåret inkom 496 st manuellt. I de manuella anmälningarna skiftar kvaliteten mycket och flera uppgifter saknas. Det blir därför problematiskt att jämföra anmälningarna mot varandra. I nedan analys kommer därför ibland manuella anmälningarna plockas bort vilket innebär att det totala antalet anmälningar som analyseras variera beroende på vad som studeras. Detta kommer att framgå i texten.

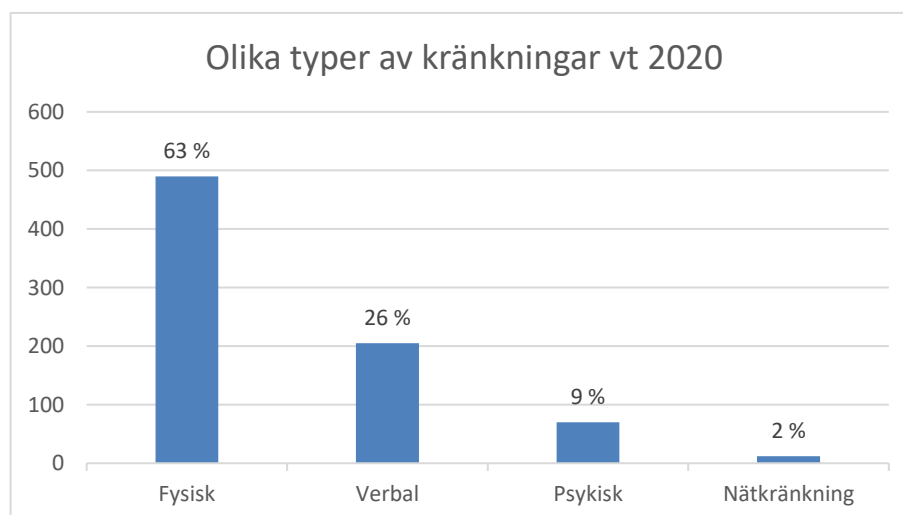
4.5.1 Typ av kränkning

I 246 fall framgår det inte vilken eller vilka typer av kränkningar⁶ som anmälan avser. Det återstår då 843 kränkningsanmälningar som kommer analyseras närmare. En elev kan ha blivit utsatt för mer än en kränkning vid samma tillfälle, exempelvis både verbalt och fysiskt.

Majoriteten av de inkomna anmälningarna handlar om fysiska kränkningar. Därefter kommer verbala och därefter psykiska kränkningar. Få anmälningar rör nätkränkningar.

Vid de anmälningarna som är manuellt hanterade har barn- och utbildningsförvaltningen utifrån anmälares beskrivning tolkat förekomsten av olika typer av kränkningar. Skillnaden mellan verbal och psykisk kränkning är emellanåt hårfin, vilket läsaren ska ha i åtanke.

Diagram 3 Diagram visar andelen av kränkningsanmälningarna som är fysiska, verbala, psykiska eller är nätkränkningar under första halvåret 2020.

Det är stor skillnad i hur många anmälningar samt totalt antal kränkningar som har kommit in i de senaste tre mätningarna. Med beaktande av detta visas på nästa sida en procentuell fördelning av de olika typerna av kränkningar som förekommit respektive mätperiod.

⁶ Se bilaga 1 för definition.

Diagram 4

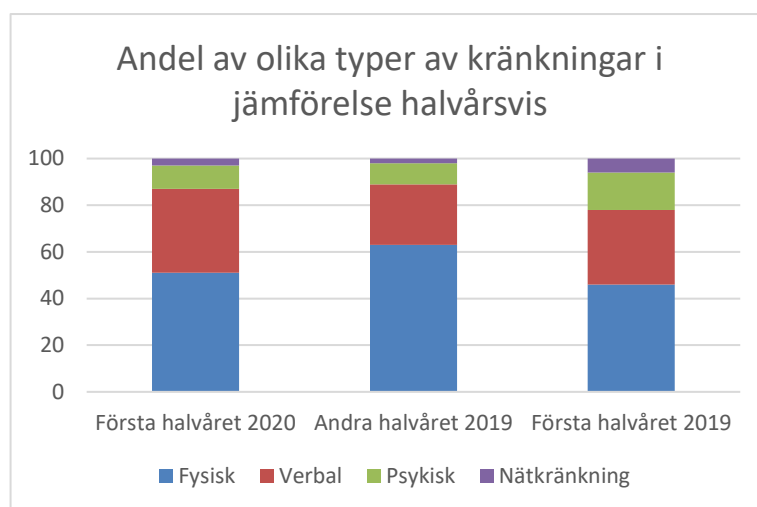

Diagram visar olika typer av kränkningar per första halvåret 2020 i jämförelse med tidigare mätningar. Motsvarande siffror finns i tabellen nedan.

Tabell tillhörande diagram 8 Andel av olika typer av kränkningar

	Andel första halvåret 2020	Andel andra halvåret 2019	Andel första halvåret 2019
Fysisk	51 %	63 %	46 %
Verbal	36 %	26 %	32 %
Psykisk	10 %	9 %	16 %
Nätkränkning	3 %	2 %	6 %

4.5.2 Anmälan efter kön

I 23 fall framkommer det inte om det är en pojke eller flicka som blivit kränkt. I de 1075 fall som återstår är det cirka 31 procent som avser att flickor utsatts för kränkning och 69 procent som avser att pojkar utsatts för kränkning. Skillnaden var några procentenheter mindre höstterminen 2019 då 36 % avsåg flickor och 64 % pojkar.

Om vi ser till vilken typ av kränkningar som anmäls beroende av kön, har pojkar en högre andel fysiska kränkningar, 58 %. Andelen verbala kränkningar för pojkar är 32 %. För flickor är det istället lika stor andel som handlar om fysiska kränkningar som verbala, 42%. Gällande psykiska kränkningar och nätkränkningar är andelen ungefär lika hög för pojkar och flickor. Totalt sett går det 46,7 % flickor och 53,3 procent pojkar i Tyresös kommunala skolor.

Diagram 5

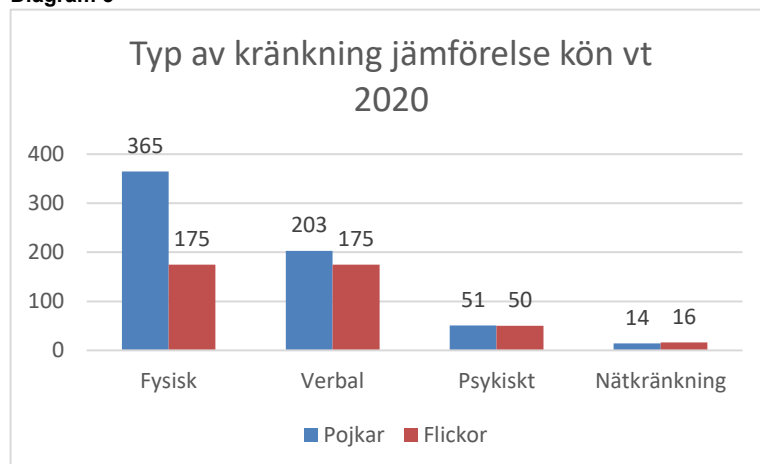

Diagram visar en jämförelse mellan kön gällande vilken typ av kränkande behandling som anmäls. Motsvarande siffror finns i tabellen nedan.

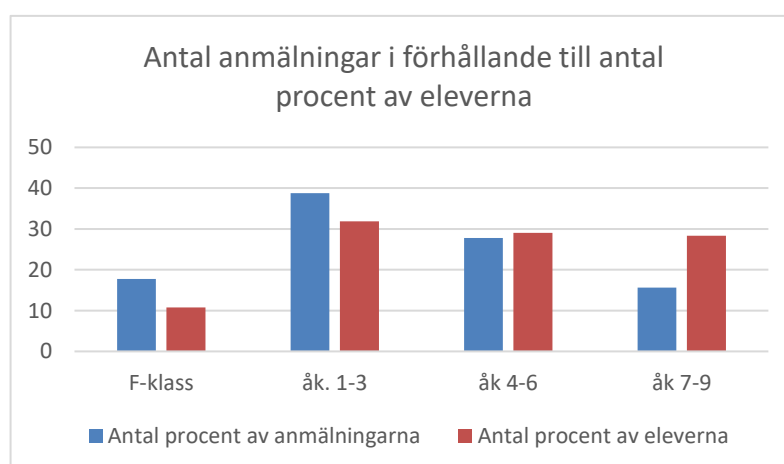
Tabell tillhörande diagram 5, typ av kränkning jämförelse kön vt 2020

	Antal anmälningar pojkar	Andel anmälningar pojkar	Antal anmälningar flickor	Andel anmälningar flickor
Fysisk	365	58 %	175	42 %
Verbal	203	32 %	175	42 %
Psykisk	51	8 %	50	12 %
Nätkränkning	14	2 %	16	4 %

4.5.3 Anmälan efter årskurs i grundskolan

I 49 fall saknas uppgift om årskurs övriga 1049 anmälningar har sorterats efter årskurs. Det totala antalet elever är 5638. En jämförelse har gjorts med andel anmälningar i förhållande till andel elever. Vi ser att F-klass och åk 1-3 har hög andel anmälningar jämfört med de äldre årskurserna.

Diagram 6

Diagrammet visar anmälningar i förhållande till antal procent av eleverna. Motsvarande siffror finns i tillhörande tabell.

Tabell

tillhörande diagram 6. Antal anmälningar i förhållande till antal procent av elever.

Förskola/Årskurs	Andel elever	Antal procent av anmälningarna	Antal anmälningar
F-klass	10,75 %	17,74 %	184
1-3	31,91 %	38,77 %	402
4-6	29,04 %	27,8 %	289
7-9	28,31 %	15,62 %	162

4.5.4 Vart och när kränkningen inträffar

I de digitala ansökningarna ska det anmälas vart kränkningen sker. Det har inte varit möjligt att ta fram i den uppgiften i de manuella ansökningarna. I de manuella är det även ytterst få som beskriver när kränkningen inträffar. Därför visas bara statistik för de digitala anmälningarna 602 st. Statistiken visar att det är vanligast att en kränkning sker på skolgården under skoltid.

Diagram 7 Diagrammet visar vart de anmälda kränkningarna inträffar.

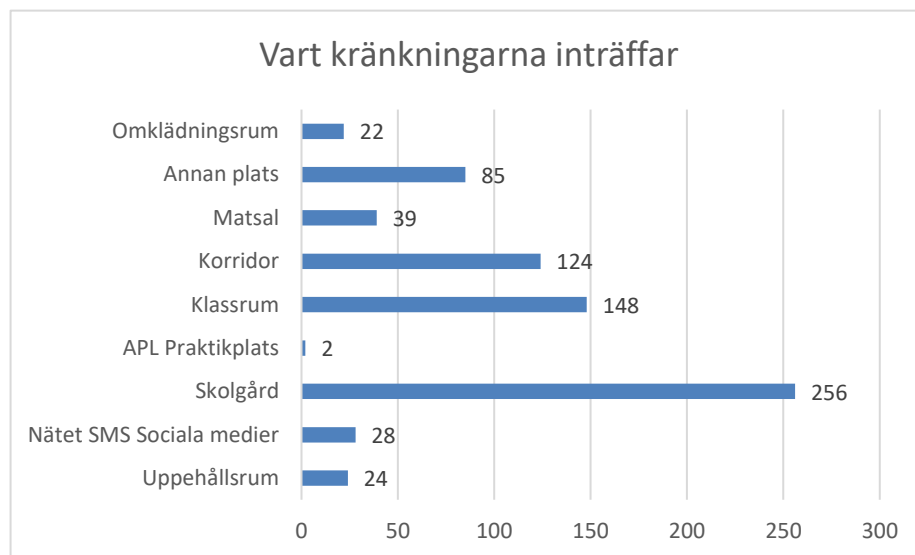
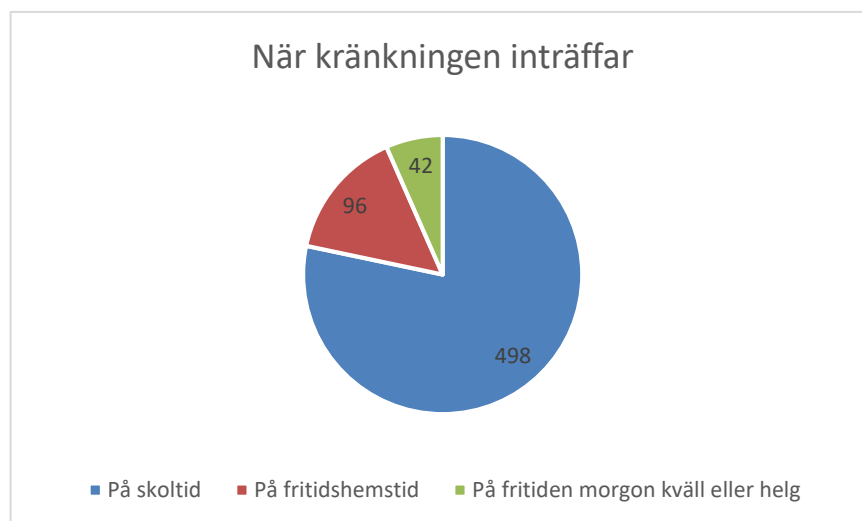

Diagram 8 Diagrammet visar hur stor andel av anmälningarna som anger att kränkningen sker på skoltid, fritidshemstid eller på fritiden morgon kväll eller helgen.

Ytterligare en faktor som går att redovisa från de digitala ansökningarna är vem det är som utsätter eleven för kränkningen. Alternativen är annan elev, pedagog, eller rektor. I 98,5% av fallen handlar det om elever som kränker varandra. I 10 fall, ca 1,5 procent av fallen är det en lärare som kränker en elev. I närmare 20 procent av fallen står det i anmälan att det har hänt tidigare. I cirka 8 procent av fallen har det hänt upprepade tillfällen.

5 Barn- och utbildningsförvaltningens kommentar

Grundskolan har under perioden haft ett arbete med att implementera den digitala e-tjänsten. Genom e-tjänsten kan statistik hämtas och brytas ner på enhetsnivå på ett enkelt sätt. Analys av kränkingsanmälningarna kommer framöver göras på resultatdialogerna som hålls fyra gånger per år för respektive skola. Detta blir en således en del av det systematiska kvalitetsarbetet, främjandet av likabehandling och motverkandet av diskriminering och kränkande behandling.

I arbetet med att motverka kränkande behandling, har definitionen och skyldigheten att anmäla förtydligats. Detta har tagits upp för dialog och diskussion på kontinuerliga kommungemensamma träffar där skolorna har representanter från sina likabehandlingsgrupper, skolledare och fritidshemspersonal. Vid något tillfälle har även skoljurist medverkat för att svara på frågor.

Skolorna har ett aktivt arbete utifrån anmälningar kring kränkande behandling. Bland annat görs kartläggningar och dialog förs med eleverna för att skapa platser där eleverna i större utsträckning ska bli tryggare. Aktivitetsledare har skapat mer strukturerade raster, där tryggare och mer delaktig rastaktivitet har införts på fler skolor. Skolorna har även ett arbete med att arbeta förebyggande mot digitala kränkningar och för en dialog och diskussion med eleverna om sociala medier, etik och etikett på nätet. Dock är det svårare för lärarna att fånga upp de kränkningar som sker digitalt.

En verktygslåda har byggts upp där all information som rör förskolornas och skolornas likabehandlingsarbete finns samlad⁷. Hemsidan ger stöd och information om hur enheterna kan arbeta med värdegrundsuppdraget, hur lagstiftningen ser ut och hur man kan arbeta främjande och förebyggande mot kränkande behandling. Här finns också kommungemensamma mallar, e-tjänst för anmälan samt rutiner för kränkande behandling. Genom en gemensam hemsida är det lättare att skapa likvärdighet för kommunens förskolor och skolor. Förskolan har börjat sitt arbete med att kvalitetssäkra sina planer på ett systematiskt sätt för att öka likvärdigheten. I olika mötesformer kommer förskolorna mer regelbundet föra en dialog kring vad som kan vara en kränkning framförallt i pedagogers förhållningssätt. Vissa begränsningar i implementeringstakten har fått göras på grund av covid-19. Förskolorna använder sig ännu inte av e-tjänsten men beräknas göra det i början av hösten 2020.

⁷ Verktygslåda <https://sites.google.com/utb.tyreso.se/tyresokommunikabehandling/start sida>

Bilaga 1. Begrepp och definitioner

- **Typ av kränkning**

- Fysisk kränkning är till exempel slag, sparkar, knuffar.
- Psykisk kränkning är till exempel utfrysning, blickar.
- Verbal/skriftlig kränkning är till exempel nedsättande kommentarer.
- Nätkränkning är till exempel kränkningar på internet, sociala medier, sms, e-post.

- **Kränkande behandling** är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet, utan att det är diskriminering enligt diskrimineringslagen. (6 kap. 3 § skollagen)

- **Diskriminering och trakasserier** är ett uppträdande som missgynnar eller kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Diskriminering förutsätter ett maktövertag hos den som diskriminerar – alltså kan lärare diskriminera elever, men inte tvärtom. När det inte finns någon maktobalans mellan de som är inblandade klassas handlingen istället som trakasserier. (1 kap. 4 § diskrimineringslagen)

- **Mobbing** är när ett barn eller en elev blir utsatt för kränkande behandling eller trakasserier vid upprepade tillfällen. Mobbing är inte ett begrepp som används i skollagen. (Skolverkets webbplats, 2020-01-24).

- **Likabehandling** innebär att alla barn och elever ska behandlas utifrån sina förutsättningar så att de får lika rättigheter och möjligheter. Arbetet för likabehandling är en del av skolans värdegrundsarbete som handlar om att aktivt främja alla elevers lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Bilaga 2. Blankett för anmälan

Anmälan om kränkande behandling, skola

OM en elev har utsatts för kränkande behandling ska detta anmälas till huvudmannen (förvaltningen). (Skollagen 6 kap. 10 §)

Anmälarens namn:	Datum för anmälan samt skola:
Elev som har blivit kränkt:	Arbetslag:
Vem/vilka är det som har kränkt:	Ev. arbetslag:
Beskrivning av vad som har hänt:	Åtgärder:
Kontakter med vårdnadshavare:	Uppföljning:
Anmälan har sänts till huvudman:	Ansvarig rektor/biträdande rektor:
Datum:	Namnförtydligande:

